

***АБСТРАКЦИЯТА* като капиталистическа диверсия (автобиографично)**

Зарко Ждраков

Какво става, когато човек играе в живота не по правилата на Станиславски, а буфо театъра? Рисува да бъде взиман на подбив и да гледат на него със снизходителна насмешка без да се разбере, че той незабелязано се провира между капките сълзи на присмехулниците и скърбящите за да оцелее в безредното общество. Безспорно рано или късно ще има неприятности с хората от властта в очакване на два възможни сценария – яростно преследване на нездравите елементи в обществото или снизходително пренебрежение към партийните членове. За последните се предполага, че тази втора роля е изиграна с хаотично-неосъзнати прегрешения в старанието им към социалистическото строителство в духа на поговорката за извадените очи, вместо изписаните вежди. Уместно е обаче да се припомни също, че гарван на гарвана око не вади.

Ще споделя спомени от обучението ми в Рим с благодарност към баща ми, който беше търговски представител там. Бях записан в Държавната художествена гимназия Giulio Romano подведен от неговата леля заслужил художник Мана Парпулова. Това донякъде отговаряше на моето увлечение към старините. При първото влизане в училище баща ми реагира на мръсните надраскани стени с думите, че това нещо е недопустимо в България, а директорката му отвърна, че едно време и при Мусолини било така. В това училище с множество сърп и чукове се чувствах идеално, въпреки, че червеното не беше rosso bulgaro, но и в класическата гимназия преобладаваха графити с черни свастики... още не знаех как общуването с левичарите съученици ще формира мисленето ми. С интерес ме приеха като носител на реалния социализъм, въпреки, че на стената на посолството се аленееше надписа borghesia rossa. Оскъдните ми възможности на рисувач със стилизации бяха обяснени като реминисценции от византийското изкуство и

никой не се стараяше да ме променя. Това, че не можех да рисувам хубаво, но имах нужда от художествен език да се изразя, ме свърза с идеите и техническите средства на авангардистите. Но и преподавателят ни по живопис беше казал, че може да обучи всеки човек да рисува като ренесансовите майстори и после нямало да успее да го отучи, понеже техният изобразителен език е чужд на съвременността. Ние често се обучавахме в неговото ателие хангар за самолети пред огромните му едноцветни пана с пътеводителни стрелки, които никой не знаеше накъде водят. Мене ме отведоха до експеримента в изобразителния език, а по-късно до примитивите на Богородица Пътеводителка и средновековното изкуство. Лишен от леката ръка на рисувача, бях левак и левичар с потиснато самочувствие от отрицанието на Социалистическия реализъм, определен за фашистки, а България изостанала от Европейското изкуство с повече от 50 години.

На този фон станах абстракционист с утопичната вяра в авангарда и новия ред след Октомврийската революция без да си давам още сметка, че живописният хаос изразява безредното общество. Не знаех, че причината за провала на модерния проект е сбърканата идеология, а не Сталинския терор, причинил страданието на супрематиста Казимир Малевич и бягството на Василий Кандински още при управлението на Ленин и Луначарски. И как можех да знам, че *Синият Конник* Калки Аватар ще излезе от обетованата Шамбала в Тибет без да разруши червения груб материализъм за да построи духовния свят на синевата, след като алените знамена се ветрееха навсякъде. С гордост четях трактата на Кандински *За духовното в изкуството* и раздавах, като сам носех, алената значка с образа на Ленин и с цвета на проливаната кръв рисувах за да се превърне в багреното българско червено когато засъхне. Кой да ми каже, че в България има просяци и, че моят още непознат най-добър приятел живее в мизерия и не може и да помисли да пътува в чужбина, дори и за лечение. На въпросите ми, защо няма ток и вода и нищо по магазините, ми се казваше, че България е бедна страна заради турското робство..., трябваше да дойде 1989 година за да видя как с магическа пръчка много неща станаха като италианските, а 20 години по-късно не само магазините, но и простацината се уеднакви, след

продължителната тягостна левичарска пропаганда и дълго управление на социалистите в двете страни.

Преподаването в художествената гимназия беше вражеско за социалистическия реализъм. Учихме се да рисуваме в духа на теченията на XX век, топейки четките в река Тибър, докато рисуваме Понте Милвио и други старини на открито. Обучавахме се сред произведенията на световните художници и скулптори в Galleria d'arte moderna и по този начин всеки от нас намери себе си. Аз боготворях огромните лирични картини на Афро в стила на абстрактния експресионизъм, раздраните със замах платна на Лучо Фонтана и жестоките танци в бои на Емилио Ведова и Джексан Полак. Така се появиха моите страстни енергограми с природни и човешки сокове, които показвах в началото на 80-те години само на приятелите си, защото никой нямаше да ги разбере – дори и те. Разбира се тогава все още не знаех, че абстракционизма е проект на ЦРУ и безспорна капиталистическа диверсия (Who Paid the Piper: The CIA and the Cultural Cold War by Frances Stonor Saunders, New York 2000; S a u n d e r s, F r a n c e s S t o n o r, The cultural cold war: the CIA and the world of arts and letters (New York: New Press: Distributed by W.W. Norton & Co., 2000) ISBN 1-56584-596), както по-рано е бил комунистическа. Естествено състояние, тъй като разочарованите авангардисти напускат СССР и работят за демокрацията за разлика от футуристите, които заменят крайните левичарски идеи с други терористични - фашистките. Един документ от 1978 година до баща ми от Просветното министерство на Дража Вълчева свидетелства за забраната да се изучават в капиталистическите страни изящни и приложни изкуства, архитектура и разбира се най-вече история на изкуството, поради това, че са идеологически дисциплини. Нямахме никакво значение, че се намирам в страната на изкуствата Италия и ми беше забранено да следвам в Художествената академия в Рим - баща ми се завърна предсрочно. Последва опит да не ми бъде признато и римското средно образование, но, благодарение на произхода ми и алената значка на ревера се промъкнах с няколко приравнителни изпити, сред които естествено отлично взетата Маркс-Ленинската естетика. Как да не бъда проверен, след като видях закачените кални картини в коридорите на

Софийската художествена гимназия, вместо свободно нашарените стени на римското училище. Нямах как да пропагандирам абстракционизма без да стана партиен член. Всеки ставаше някакъв за да оцелее и да реализира плановете си, което означаваше да саботира безредното аморално статукво.

След тригодишно кандидатстване бях приет в Националната художествена академия в София в специалност *Изкуствознание* с умисъл да пропагандирам модерното изкуство в България без още да си давам ясна сметка, че неуспешните авангардисти в СССР като емигранти на Запад са обърнали своето идеологическо оръжие срещу тоталитаризма. На всичкото отгоре, поръчител в партията ми беше проф. Атанас Божков, който се е обявявал срещу абстрактното изкуство в края на 50-те години на XX век. Още в първи курс станах известен като застъпник на антиизкуството и драсканиците ми бяха обявени за духовен онанизъм. Милата преподавателка беше права. Действително аз говорех не само за смъртта на изкуството. Край мене имаше свидетели на раздиран със счупен молив картон по време на етюд и разлитаща се глина, която не може да се задържи върху статива в часовете по скулптура. Някои дори с ужас видяха как се валям полугол върху платното с боите в една забранена и неосъществена все още любов. Един дори си загаси фаса върху моята картина без да знае, че това няма да ме обиди, защото до края на нейното съществуване тя се прави и все е незавършена, всичкото случващо се е естествено. Творбата ми е живородена от мене, променяща своята материя и образ във времето, но знаех, че най-великата творба ще бъде синът ми.

В Художествената академия ми беше поверен по партийна линия клуба за *естетическо възпитание*, въпреки, че вече нямах отличен по Маркс-ленинска естетика. Организирах и откривах абстрактни изложби с присъствието на студенти, гости, мои приятели и съмишленици и от време на време с двама безучастни преподаватели... все още не съм си прочел досието, защото не ме интересува, както и тогава. Важното беше, че успях да реализирам своя план да говоря свободно за абстракционизма без да се притеснявам за своите драсканици енергограми. Едно скандално събитие, обаче, промени моя живот. Имах неблагоприятното да участвам в

обсъждането на ОХИ Благоевград с доклад на тема: *За една тенденция към афигуралност*. Бях подбрал творбите на няколко художници, предимно приложници, защото тогава те най-вече имаха свободата да се отклонят от релсите на социалистическия реализъм без да дерайлират. След една хвалебствена тирада за изложбата, всестранно развитият боксьор и изкуствовед Максимилиан Киров започна планомерно да ме унищожава: *такава тенденция нямало в България*, но очевидно за хората имаше, тъй като започнаха да напускат читалището, докато говореше. Не знаех дали ужасен да потъна в земята от срам или да приемам приветствия и ръкостискания на мнозина. Сред протестиращите запомних двама беловласи художници, които упорито се придвижиха до моето място, преодолявайки тълпата напускащи не за да ме ударят, а за да кажат: *Браво момче, най-накрая някой да му го рече в очите*. По-късно същият идеолог на социалистическия реализъм стана член на Подкрепа, а аз разбира се - НЕ! След този стрес започнах усилено да се занимавам с друга компрометираща социализма дейност – изследването на християнската култура.

Постигнах целта да покажа смъртта на изкуството в собственото си творчество като привидно престанах да го упражнявам. Както нищо в света и то не изчезна, а премина в реалния живот, в отношенията ми и писането за да бъде отбелязано от модерниста художник и критик Свилен Стефанов в аналитичната му студия върху българския авангард. Но, очаквано и от един високопоставен изкуствовед на ченгели и ченгета..., какво да се прави не всеки може да пише хубаво и да говори с доброта за другите, особено, когато другият е откровено политически неблагоприятен.